

บทที่ 3

สถานการณ์ด้านสิทธิในทรัพย์สินของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ

การศึกษาปัญหาของคนไร้รัฐและคนไร้สัญชาติในการเข้าสู่สิทธิในทรัพย์สินผู้ศึกษาวิทยานิพนธ์ได้ศึกษาหลักเกณฑ์ในการครอบครองและการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโดยจากการศึกษาพบว่า คนไร้รัฐและคนไร้สัญชาติมีสิทธิครอบครองสิ่งหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์และมีสิทธิเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในสิ่งหาริมทรัพย์ แต่ไม่มีสิทธิเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ โดยคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติมีสิทธิในทรัพย์สินตามกฎหมายเอกชน แต่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินตามกฎหมายมหาชนในการแสดงเอกสารว่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์เพราะคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติไม่มีเอกสารแสดงตนในการใช้แสดงความเป็นเจ้าของต่อหน่วยงานภาครัฐ

3.1 สถานการณ์ด้านความคิดทางกฎหมายว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สิน

การศึกษาปัญหาสิทธิในทรัพย์สินของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ผู้ศึกษาจะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินตามกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศที่ให้การรับรองสิทธิธรรมชาติของมนุษย์ที่จะมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังกับการเป็นเจ้าของร่วมกัน และเสรีภาพจากการถูกยึดทรัพย์สินโดยพลการไม่ได้ ดังนั้น ในการศึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงขอเสนอหลักการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในทรัพย์สิน ดังนี้

3.1.1 กฎหมายระหว่างประเทศ

การศึกษาถึงสิทธิในทรัพย์สินของคนไร้รัฐและคนไร้สัญชาติตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศมีกฎหมายที่กำหนดสิทธิ เสรีภาพของบุคคลในการครอบครองทรัพย์สินหรือการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินแตกต่างกันไปตามเงื่อนไขของกฎหมาย โดยในการศึกษามีกฎหมายสำคัญที่กำหนดเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สิน ดังนี้

3.1.1.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Right – UDHR)

ปฏิญญาสากลนี้มีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการส่งเสริมและให้มีการเคารพในสิทธิมนุษยชนของบุคคลทุกคนในโลก เนื่องจากมนุษย์เกิดมามีอิสระและเท่าเทียมกัน ทั้งสิทธิและศักดิ์ศรีโดยจะต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งจากหลักการของปฏิญญาสากลนี้และเป้าหมายของนโยบายสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีหลักการในการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในแนวเดียวกัน ดังนี้

(1) การมีสังคมที่มีสันติสุขอย่างแท้จริง กล่าวคือ ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร มีเมตตา เคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ทั้งนี้ การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนควรผสมผสานเข้าไปกับวัฒนธรรมของสังคมไทยในอนาคต

(2) การมีสังคมที่มีการเคารพกฎหมายและยึดหลักนิติธรรมควบคู่ไปกับหลักจริยธรรม โดยไม่ใช้หลักการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเป็นเงื่อนไขในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน หรือมุ่งร้ายซึ่งกันและกัน

(3) การมีสังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตย สร้างโอกาส ความเสมอภาค และความยุติธรรมให้แก่บุคคลที่ด้อยโอกาสในสังคม ส่งเสริมหลักการธรรมาภิบาล ทั้งในภาครัฐและภาคประชาสังคม

(4) การมีสังคมที่การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุดของสังคม

จากหลักการของปฏิญญาสากลนี้มีบทบัญญัติซึ่งให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินไว้ในข้อ 17 กำหนดว่า “ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินและบุคคลใดจะมาริบทรัพย์สินโดยพลการไม่ได้” คือ สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังกับการเป็นเจ้าของทรัพย์สินร่วมกัน และเสรีภาพจากการถูกยึดทรัพย์สินโดยพลการไม่ได้

ดังนั้น สิทธิในทรัพย์สินจึงเป็นสิทธิมนุษยชนที่นำมาซึ่งปัจจัยในการดำเนินชีวิต การมีรายได้จากทรัพย์สิน เมื่อคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติเป็นเจ้าของทรัพย์สินจึงมีสิทธิหวงแหนทรัพย์สินของตน และเมื่อมีใครมาแย่งการครอบครองก็จะเป็นปัญหาต่อสังคม ซึ่งรัฐต้องให้ความคุ้มครองและปกป้องทรัพย์สินของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติเท่าที่จะทำได้ตั้งแต่การออกกฎหมายหรือกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับความจำเป็นทางเศรษฐกิจ

3.1.1.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights – ICCPR)

กติการะหว่างประเทศนี้เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสิทธิที่มีอยู่ดั้งเดิมของมนุษย์โดยในการศึกษาสิทธิในทรัพย์สินมีบทบัญญัติที่ให้การรับรองสิทธิในทรัพย์สินของมนุษย์ทุกคนว่ามีสิทธิโดยธรรมชาติในการดำรงชีวิตที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติและเป็น การให้ความคุ้มครองตามหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งมีกติการะหว่างประเทศนี้เป็นเครื่องมือทางกฎหมายในการบังคับใช้อย่างเป็นทางการโดยมีหลักเกณฑ์ในการรับรองสิทธิ ดังนี้

ข้อ 26 กำหนดว่า “บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคกันตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันตามกฎหมาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ในกรณีนี้ กฎหมายจะต้องห้ามการเลือกปฏิบัติใด ๆ และต้องประกันการคุ้มครองบุคคลทุกคนอย่างเสมอภาคและเป็นผลจริงจึ่งจากการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลใด เช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น ๆ”

จากหลักการของกติการะหว่างประเทศนี้คนไร้รัฐ ไร้สัญชาติจึงได้ รับรองสิทธิในทรัพย์สินที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติ โดยคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติมีสิทธิและเสรีภาพที่เท่าเทียมกัน และปราศจากความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา โดยมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และมีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม ดังนั้น หากคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ถูกละเมิดสิทธิจึงสามารถใช้หลักการของกติการะหว่างประเทศนี้คุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินได้

3.1.1.3 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ค.ศ. 1966 (International Covenant on Economic Social and Cultural Right – ICESCR)

กติการะหว่างประเทศนี้ให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานโดยเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่พึงมีและเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หากมีการล่วงละเมิดต่อสิทธิดังกล่าวย่อมจะได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยกฎหมายซึ่งกติการะหว่างประเทศนี้เน้นในเรื่องความมั่นคงของสังคมและการให้หลักประกันในชีวิต มีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองสิทธิในการถือครองทรัพย์สินในข้อ 2 คือ รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับที่จะประกันว่าสิทธิทั้งหลายที่ระบุไว้ในกติกานี้จะใช้ได้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด ชาติหรือสังคมดั้งเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น และข้อ 5 โดยห้ามการจำกัดหรือลดทอนสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรอง

หรือที่มีอยู่ในประเทศไทย โดยอาศัยอำนาจของกฎหมาย อนุสัญญา ข้อบังคับ หรือจารีตประเพณี โดยอ้างว่ากติกาที่ไม่รับรองสิทธิเช่นว่านั้น หรือรับรองสิทธินั้นในขอบเขตที่น้อยกว่า

จากหลักการของบทบัญญัติในกติการะหว่างประเทศนี้ให้หลักประกันว่าสิทธิต่าง ๆ ตามที่ระบุในกติการะหว่างประเทศนี้ จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเสมอภาค โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ ดังนั้น สิทธิในทรัพย์สินของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติจึงได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย

3.1.2 กฎหมายภายในประเทศ

3.1.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย¹

การให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในด้านของทรัพย์สิน ได้มีกำหนดไว้ในกฎหมายภายในของประเทศไทย คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศ โดยมีกำหนดให้มีบัญญัติรับรองสิทธิของทรัพย์สินไว้โดยเฉพาะในบทบัญญัติ ดังนี้

(1) สิทธิในทรัพย์สินและสิทธิในการสืบมรดกย่อมได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติในมาตรา 41 กำหนดว่า “สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

(2) ห้ามมีการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ยกเว้นในกรณีเพื่อการสาธารณูปโภค หรือประโยชน์สาธารณะอื่น ๆ โดยต้องชดเชยค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันสมควรแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการเวนคืนนั้น ตามบทบัญญัติในมาตรา 42

สิทธิในการถือครองทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ได้รับการรับรองและคุ้มครองรวมถึงการตกทอดของทรัพย์สินมรดกอีกด้วย นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังให้หลักประกันการถือครองอสังหาริมทรัพย์ของประชาชนอีกด้วยว่ารัฐจะทำการเวนคืนทรัพย์สินโดยปราศจากเหตุผลที่สมควรมิได้ เว้นแต่ ในกรณีที่รัฐมีความจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อกิจการสาธารณูปโภคหรือประโยชน์สาธารณะอื่น ในกรณีนี้ผู้ที่ถูกเวนคืนมีสิทธิในการที่จะได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรมภายในเวลาอันสมควร

จากหลักกฎหมายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย คนไร้รัฐ ไร้สัญชาติจึงได้รับการรับรองสิทธิในทรัพย์สินตามหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนที่บุคคลจะไม่ถูกแย่งการครอบครองหรือการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน

¹อุดมศักดิ์ สินธพวงษ์, สิทธิมนุษยชน, พิมพ์ ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2552), น. 175.

3.1.2.2 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

สิทธิของบุคคลตามหลักของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ย่อมได้รับความคุ้มครองตั้งแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกตามความในมาตรา 15 ของประมวลกฎหมายแพ่งฯ ดังนั้น เมื่อมีสภาพเป็นบุคคลแล้วย่อมได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานในด้านต่าง ๆ ดังบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเรียกสิทธิชนิดนี้ว่า “ทรัพย์สิน” โดยพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า “ทรัพย์สิน” ไว้ว่าหมายถึงความถึงสิทธิเหนือทรัพย์ที่จะก่อตั้งขึ้นได้แต่ด้วยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย โดยในมาตรา 1298 กำหนดว่า “ทรัพย์สินทั้งหลายนั้น ท่านว่า จะก่อตั้งขึ้นได้ด้วยอาศัยอำนาจในประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น” ซึ่งการใช้สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลจะมีบัญญัติว่าในมาตรา 1336 โดยการใช้สิทธิในทรัพย์สินของบุคคลนั้น จะต้องไม่ทำความเดือดร้อนเสียหายให้แก่ผู้อื่น และเจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตนและได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

การกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองเจ้าของทรัพย์สินและคุ้มครองผู้ครอบครองทรัพย์สิน โดยในการคุ้มครองเจ้าของทรัพย์สินถือว่าเป็นผู้ที่มีกรรมสิทธิในทรัพย์สิน และมีอำนาจชนิดหนึ่งที่เป็นอำนาจอันสมบูรณ์ที่สุดที่บุคคลจะพึงมีเหนือทรัพย์สินได้² ซึ่งมี 2 วิธีในการคุ้มครองเจ้าของ คือ (1) ให้เจ้าของมีสิทธิในการติดตามเอาคืนจากผู้ที่ไม่มียึดถือทรัพย์สินนั้นไว้ และ (2) ในกรณีที่เอาทรัพย์สินไม่ได้ศาลจะสั่งให้คืนของชนิดเดียวกันหรือเงินในมูลค่าเท่ากันแทน สำหรับหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองผู้ครอบครองทรัพย์สิน คือ การที่จะดูว่าใครเป็นผู้ครอบครองของสิ่งใดหรือไม่ จะต้องดูจารีตประเพณี ทางปฏิบัติของสังคม และลักษณะของทรัพย์สินทั้งยังต้องดูจากวิธีที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินขัดขวางมิให้ผู้อื่นเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและระยะทางใกล้ไกลระหว่างผู้ที่ครอบครองกับทรัพย์สินนั้นด้วย³

การพิจารณาสิทธิในทรัพย์สินของคนไร้รัฐ และคนไร้สัญชาติในสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ กฎหมายขัดกันไทยให้เป็นไปตามกฎหมายของรัฐเจ้าของ

² ประมวล สุวรรณศร, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1, น. 116.

³ หยุด แสงอุทัย, กฎหมายอาญา ภาค 2-3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552). หน้า 216.

ภูมิลำเนา แทนที่จะเป็นไปตามกฎหมายของรัฐเจ้าของสัญชาติ ดังนั้น หากคนไร้รัฐ ไร้สัญชาตินั้น มีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย กฎหมายที่ใช้บังคับย่อมได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ของไทย

3.1.2.3 พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481⁴

(1) หลักกฎหมายขัดกันว่าด้วยทรัพย์

กฎหมายขัดกันว่าด้วยทรัพย์ได้วางหลักกฎหมายในการพิจารณาถิ่นที่ตั้งของทรัพย์ไว้ในบทบัญญัติมาตรา 16 วรรคแรก แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 บัญญัติว่า “ให้ใช้กฎหมายแห่งถิ่นที่ทรัพย์สินตั้งอยู่บังคับแก่สังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์” ซึ่งเป็นการวางหลักทั่วไปเพื่อให้ศาลนำหลักกฎหมายของประเทศที่ทรัพย์ตั้งอยู่บังคับแก่กรณี และบทบัญญัติในมาตรา 16 วรรคแรก เป็นเพียงการวางหลักทั่วไปของการใช้กฎหมายของประเทศที่นำมาปรับแก้ปัญหาเรื่องทรัพย์ แต่ปัญหาเรื่องทรัพย์ยังอาจคาบเกี่ยวหรือ อยู่ในบังคับของบทมาตราอื่นอีก เช่น ถ้าเป็นการได้มาซึ่งทรัพย์โดยพินัยกรรม ก็ต้องพิจารณา มาตราอื่นประกอบ

(2) การจัดลักษณะเป็นสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์

การพิจารณาการได้มา การเสียไปซึ่งทรัพย์ แคนกรรมสิทธิ์ การใช้กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง รวมทั้งผลของทรัพย์สินทั้งหลายเป็นอย่างไร ศาลไทยต้องนำกฎหมายของประเทศที่ทรัพย์ตั้งอยู่มาบังคับ แต่ในการพิจารณาศาลต้องพิจารณาก่อนว่าทรัพย์นั้นเป็นสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ ทั้งนี้เพราะกฎหมายของนานาประเทศต่างกัน กรณีของศาลไทยต้องพิจารณาก่อนว่าทรัพย์ที่เป็นปัญหานั้นเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ ปัญหาจึงมีว่าจะยกกฎหมายของประเทศใดขึ้นพิจารณาปัญหาข้อนี้

(3) ความเกี่ยวพันระหว่างทรัพย์และสัญญา

ปัญหาในเรื่องทรัพย์อาจมีส่วนเกี่ยวพันกับสัญญา เช่น การซื้อขายทรัพย์อาจมีกรณีที่ต้องพิจารณาหลายประการ เช่น กรรมสิทธิ์จะเสียไปหรือไม่ในเมื่อผู้ซื้อและผู้ขายไม่มีความสามารถในการทำสัญญา ปัญหาดังกล่าวบางเรื่องเป็นทางสัญญา บางเรื่องเป็นทางทรัพย์ ซึ่งถ้าเป็นปัญหาทางสัญญาย่อมอยู่ในบังคับมาตรา 9 มาตรา 10 และมาตรา 13 แต่ถ้า

⁴ คเนิง ภาไทย , คำอธิบายว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย , พิมพ์ครั้งที่ 2 ,

(กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน , 2551) , น.85-88 .

เป็นเรื่องทรัพย์สินย่อมอยู่ในบังคับตามมาตรา 16 และ 17 ดังนั้น ในการพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินจึงต้องทราบด้วยว่า เรื่องใดเป็นเรื่องของสัญญา และเรื่องใดเป็นเรื่องของทรัพย์สิน

(4) **ข้อยกเว้นการใช้กฎหมายแห่งถิ่นที่ตั้งของทรัพย์สินในการกำหนดการเลือกกฎหมายเพื่อแก้ปัญหาคัดกันแห่งกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน**

ตามหลักกฎหมายขัดกันว่าด้วยเรื่องทรัพย์สินมีกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่ทรัพย์สินโดยอาศัยกฎหมายของประเทศที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ โดยอาศัยบทบัญญัติในมาตรา 16 วรรคแรก ซึ่งมีข้อยกเว้น 2 ประการตามที่กล่าวในวรรคสอง และมาตรา 17 ดังนี้

ก. กรณีสังหาริมทรัพย์ที่ส่งออกนอกประเทศ

มาตรา 16 วรรคสองแห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 บัญญัติว่า “อย่างไรก็ดี ในกรณีการส่งสังหาริมทรัพย์ออกนอกประเทศให้ใช้กฎหมายสัญชาติของเจ้าของทรัพย์สินบังคับแก่ทรัพย์สินนั้นตั้งแต่วันที่ส่งทรัพย์สินนั้นออกนอกประเทศ” บทบัญญัติมาตรานี้มุ่งใช้บังคับแก่ทรัพย์สินขณะที่อยู่ในระหว่างเดินทางจากประเทศหนึ่งไปสู่จุดหมายปลายทางที่อยู่ในอีกประเทศหนึ่งซึ่งในระหว่างเดินทางทรัพย์สินอาจจะผ่านดินแดนของประเทศอื่นอีก หรืออาจจะอยู่ในที่ซึ่งไม่เป็นดินแดนของประเทศไทย หากมีนิติสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น ในขณะที่ทรัพย์สินอยู่ในระหว่างเดินทาง ถ้าจะถือสถานที่ที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ตามหลักทั่วไปก็จะเกิดความยุ่งยาก ในเมื่อทรัพย์สินนั้นเคลื่อนที่อยู่เรื่อย ๆ และบางกรณีก็ไม่ทราบว่าทรัพย์สินนั้นอยู่ที่ใด จึงต้องอาศัยหลักกฎหมายสัญชาติของเจ้าของทรัพย์สิน (มาตรา 16 วรรคสอง) มาปรับใช้แก้คดี

ข. กรณีสังหาริมทรัพย์ที่ได้ย้ายไประหว่างฟ้องคดี

มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481 บัญญัติว่า “สังหาริมทรัพย์ใด ๆ ซึ่งได้ย้ายที่ไปในระหว่างฟ้องคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น ให้บังคับตามกฎหมายแห่งถิ่นที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ในขณะยื่นฟ้อง” มาตรานี้เป็นบทยกเว้นเฉพาะกรณีตามมาตรา 16 วรรคแรก คือ เมื่อได้มีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลไทยแล้ว ถ้าปรากฏว่า ศาลไทยต้องนำกฎหมายของประเทศสิงคโปร์ขึ้นปรับแก้คดี เพราะเป็นกฎหมายของประเทศที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ หากทรัพย์สินนั้นถูกย้ายเปลี่ยนประเทศไป ไม่ว่าจะเพราะเหตุใด ศาลไทยก็ยังคงใช้กฎหมายของประเทศสิงคโปร์นั้นต่อไป

ส่วนกรณีตามมาตรา 16 วรรคสอง แม้จะมีได้บัญญัติไว้ ก็คงเป็นไปได้ทำนองเดียวกัน คือ ถ้าในขณะที่ยื่นฟ้องศาลได้ใช้กฎหมายของประเทศที่เจ้าของทรัพย์สินมีสัญชาติแล้ว แม้ต่อมาทรัพย์สินจะถึงจุดหมายปลายทางในประเทศหนึ่งประเทศใด คือ มีถิ่นที่ทรัพย์สินตั้งอยู่โดยแน่นอนแล้ว ศาลก็ยังคงต้องใช้กฎหมายสัญชาติของเจ้าของทรัพย์สินจนกว่าคดีจะถึงที่สุด

ศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ได้กล่าวไว้ว่า⁵ ถ้าเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับทรัพย์สินโดยเฉพาอย่างยิ่งในเรื่องต่อไปนี้ ถือว่าเป็นเรื่องทรัพย์สิน

1. ปัญหาสิทธิอันใดเป็นทรัพย์สินหรือไม่ ซึ่งจะต้องเป็นไปตามกฎหมายของประเทศที่ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องตั้งอยู่
2. ปัญหาทรัพย์สินอันใดอันหนึ่งเกิดขึ้น หรือโอนไปยังบุคคลอื่นหรือไม่ ซึ่งย่อมต้องวินิจฉัยตามกฎหมายของประเทศที่ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องตั้งอยู่ ในขณะที่อ้างว่าทรัพย์สินได้เกิดขึ้นหรือได้โอนไป เช่น ปัญหาที่ว่าบุคคลได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่นโดยการครอบครอง โดยการเอาทรัพย์สินมาปะปนกับทรัพย์สินของผู้อื่น โดยการนำสิ่งของโดยใช้สัมภาระของผู้อื่น ฯลฯ หรือไม่ เป็นต้น
3. ปัญหาทรัพย์สินที่เกิดขึ้นแล้วจะดับสูญหรือไม่ จะต้องวินิจฉัยตามกฎหมายของประเทศแห่งถิ่นที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ ขณะที่อ้างว่าได้มีการดับสูญ
4. ปัญหาที่ว่าแดนแห่งทรัพย์สินและการใช้ทรัพย์สินมีเพียงใด ซึ่งต้องเป็นไปตามกฎหมายแห่งถิ่นที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ในขณะนั้น
5. ปัญหาการครอบครองเกิดขึ้น โอนหรือสาบสูญไปหรือไม่ โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่ากฎหมายต่างประเทศที่ทรัพย์สินตั้งอยู่จะถือว่าการครอบครองเป็นทรัพย์สินหรือไม่ ต้องเป็นไปตามกฎหมายแห่งถิ่นที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ในขณะนั้น
6. ปัญหาทรัพย์สินใดเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ ส่วนควบหรืออุปกรณ์เท่าที่เกี่ยวกับทรัพย์สินต้องเป็นไปตามกฎหมายของประเทศที่ทรัพย์สินตั้งอยู่
7. แบบแห่งเอกสาร สัญญาหรือนิติกรรมอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ อันจำเป็นสำหรับก่อให้เกิดการโอนหรือการดับสูญแห่งทรัพย์สินเหนืออสังหาริมทรัพย์ก็ต้องใช้กฎหมายแห่งถิ่นที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่คู่กัน⁶

จากหลักการข้างต้น หากเป็นเรื่องอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากที่กล่าวและเกี่ยวกับการได้มาหรือเสียไปโดยนิติกรรมสัญญาอันเป็นบุคคลสิทธิหรือหนี้เหนือบุคคลจึงเป็นเรื่องสัญญา ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ในบรรพ 1 ลักษณะ 3 ทรัพย์สิน (มาตรา 137 – 148) และบรรพ 4 ทรัพย์สิน (มาตรา 1298 – 1434) ถือเป็นหลักกว้าง ๆ ได้ว่าเป็น

⁵หยุด แสงอุทัย , คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายและกฎหมายสัญชาติ, แก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 11 พ.ศ. 2527 , หน้า 108 – 109.

⁶มาตรา 9 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ. 2481

เรื่องทรัพย์สิน แต่ถ้าเป็นสิทธิและความรับผิดชอบของคู่สัญญา แม้จะเกี่ยวกับทรัพย์สินก็คงถือว่าเป็นเรื่องของสัญญา

3.2 สิทธิในทรัพย์สินภายใต้กฎหมายเอกชน

เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นระหว่างเอกชนกับเอกชนโดยสิทธิในทรัพย์สินตามกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในของรัฐให้การรับรองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลทุกคนในโลก ดังนั้น คนไร้รัฐ ไร้สัญชาติจึงได้สิทธิในการรับรองและคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย บุคคลใดจะมาแย่งการครอบครองสิทธิในทรัพย์สินไม่ได้ และสิทธิในทรัพย์สินตามกฎหมายเอกชนหากมีการแย่งการครอบครองย่อมเป็นไปตามหลักการเลือกกฎหมายของเอกชนโดยพิจารณาจากปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินในเรื่องนั้น ๆ เช่น การลักทรัพย์ ก็ย่อมเป็นไปตามกฎหมายอาญา เป็นต้น เนื่องจากของที่ถูกลักถือว่าเป็นทรัพย์สินจึงต้องอาศัยหลักกฎหมายเอกชนในการพิจารณาสิทธิในทรัพย์สินของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ

3.2.1 ความหมายและประเภทของทรัพย์สิน

เพื่อให้การศึกษาปัญหาสิทธิในทรัพย์สินมีความชัดเจนจึงต้องศึกษาความหมายของทรัพย์สินเพื่อจำแนกสิทธิของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน โดยจากการศึกษา “ทรัพย์สิน⁷” หมายความรวมถึงทรัพย์สินและวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้โดยลักษณะสำคัญอยู่ 2 ประการ⁸ คือ

1. ทรัพย์สิน คือ วัตถุที่มีรูปร่าง ส่วนทรัพย์สิน คือ วัตถุที่มีรูปร่างก็ได้ หรือวัตถุที่ไม่มีรูปร่างก็ได้

2. วัตถุที่มีรูปร่างหรือไม่มีรูปร่างนั้นอาจมีราคาได้ และอาจถือเอาได้

ทรัพย์สินและทรัพย์สินจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการดังกล่าว หากขาดหลักเกณฑ์ข้อหนึ่งข้อใดไปก็จะเป็นทรัพย์สินหรือทรัพย์สินไม่ได้ ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้แบ่งทรัพย์สินออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

⁷ มาตรา 138 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

⁸ บัญญัติ สุชีวะ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะทรัพย์สิน, พิมพ์ครั้งที่ 12

(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พลสยาม พรินติ้ง ประเทศไทย , 2552) , น. 11-13.

(1) อสังหาริมทรัพย์ คือ ที่ดินและทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินมีลักษณะถาวรหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น และหมายความรวมถึงทรัพย์สินอันเกี่ยวกับที่ดินหรือทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้นด้วย

(2) สังหาริมทรัพย์คือ ทรัพย์สินอื่นนอกจากอสังหาริมทรัพย์และหมายความรวมถึงสิทธิอันเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นด้วย ซึ่งสังหาริมทรัพย์สามารถจำแนกได้ 2 ประเภท คือ สังหาริมทรัพย์ที่มีทะเบียน ได้แก่ รถยนต์ และสังหาริมทรัพย์กรณีโดยทั่วไป

(3) ทรัพย์สินแบ่งได้ คือ ทรัพย์สินที่อาจแยกหรือแบ่งออกจากกันได้โดยไม่เสียรูปลักษณะเดิม

(4) ทรัพย์สินแบ่งไม่ได้ คือ ทรัพย์สินซึ่งแบ่งไม่ได้โดยสภาพประการหนึ่งนอกจากเปลี่ยนแปลงภาวะของทรัพย์สิน และหมายความรวมถึงทรัพย์สินที่มีกฎหมายบัญญัติว่าแบ่งไม่ได้ด้วย

(5) ทรัพย์สินนอกพาณิชย์ คือ ทรัพย์สินที่ไม่สามารถถือเอาได้และทรัพย์สินที่โอนแก่กันได้โดยชอบด้วยกฎหมาย โดยจะเป็นสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ก็ได้

จากหลักเกณฑ์ของกฎหมายดังกล่าวจึงสรุปลักษณะสำคัญของทรัพย์สินได้ว่า อสังหาริมทรัพย์จะต้องมีเจ้าของเสมอ คือ ถ้าไม่เป็นของเอกชนก็ต้องเป็นของภาครัฐ ส่วนสังหาริมทรัพย์อาจไม่มีเจ้าของได้ และคนต่างด้าวจะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินในที่ดินได้เพียงใดต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้นโดยเฉพาะ เช่น ตามพระราชบัญญัติที่ดินในส่วนที่เกี่ยวกับคนต่างด้าว พ.ศ. 2486 และ พ.ศ. 2493 แต่ขณะนี้พระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนี้ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว ตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 86 และมาตรา 87 คนต่างด้าวจะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้ก็ต้องอาศัยบทสนธิสัญญาซึ่งบัญญัติให้มีกรรมสิทธิ์ได้ และต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเสียก่อน ส่วนสังหาริมทรัพย์คนต่างด้าวอาจมีกรรมสิทธิ์ได้เสมอ

ดังนั้น จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจึงสามารถสรุปสิทธิในทรัพย์สินตามกฎหมายเอกชนได้ ดังนี้

1. สิทธิตามกฎหมายเอกชนเป็นสิทธิที่เอกชนมีต่อกัน โดยเอกชนมีสิทธิในความเป็นเจ้าของ มีอำนาจเหนือหรือสามารถจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อวัตถุแห่งสิทธิได้ ซึ่งสิทธิในทรัพย์สินถือเป็นประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและให้ความคุ้มครองผู้ทรงสิทธิตามกฎหมาย

2. วัตถุแห่งสิทธิตามกฎหมายเอกชน คือ ทรัพย์สิน โดยมีผู้ทรงสิทธิคือปัจเจกบุคคลมีรัฐ ซึ่งปัจเจกบุคคลมีหน้าที่ในการทำนิติกรรมต่าง ๆ ได้

3. สิทธิตามกฎหมายเอกชนเป็นสิทธิที่ไต่ถามกับเอกชนคนอื่นได้ โดยหน้าที่ตามกฎหมายเอกชน คือ ความผูกพันที่บุคคลจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามสิทธิ หรือสัญญาหรือตามกฎหมาย โดยการกระทำการ จงดเว้นกระทำการ หรือส่งมอบทรัพย์สิน เป็นต้น

4. คนไร้รัฐ ไร้สัญชาติมีสิทธิในทรัพย์สินตามกฎหมายเอกชนโดยมีสิทธิครอบครองและเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน หากมีบุคคลใดมาแย่งการครอบครองคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติอาศัยสิทธิตามกฎหมายเอกชนในการแสดงสิทธิในทรัพย์สินได้

3.2.2 การขัดกันแห่งกฎหมายเอกชน⁹

กฎหมายขัดกันเป็นกฎหมายเอกชนโดยเป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้สำหรับกรณีการขัดกันระหว่างระบบกฎหมายของประเทศหนึ่งกับกฎหมายของอีกประเทศหนึ่ง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนิติสัมพันธ์ทางคดีแพ่งและพาณิชย์ โดยเฉพาะในส่วนของทรัพย์สิน โดยบทบัญญัติของกฎหมายขัดกันครอบคลุมเนื้อหาในลักษณะเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยทั่วไป ดังเช่นกรณีของไทย หากจะเปรียบเทียบวัตถุแห่งกฎหมายระหว่างพระราชบัญญัติขัดกันแห่งกฎหมายกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้วจะเห็นได้ว่ากฎหมายทั้งสองมีบทบัญญัติที่คล้ายเรื่องเดียวกัน เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน ส่วนพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายก็มีบทบัญญัติว่าด้วยทรัพย์สินเช่นกัน

การขัดกันในลักษณะทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายได้บัญญัติเรื่องทรัพย์สินไว้ใน 2 มาตรา คือ มาตรา 16 กำหนดว่า “ให้ใช้กฎหมายแห่งถิ่นที่ทรัพย์สินตั้งอยู่บังคับแก่สังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ อย่างไรก็ตามในกรณีการส่งสังหาริมทรัพย์ออกนอกประเทศให้ใช้กฎหมายสัญชาติของเจ้าของทรัพย์สินนั้นตั้งแต่วินิจฉัยทรัพย์สินออกนอกประเทศ” และมาตรา 17 กำหนดว่า “สังหาริมทรัพย์ใด ๆ ซึ่งได้ย้ายที่ไปในระหว่างฟ้องคดีเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น ให้คงบังคับตามกฎหมายแห่งทรัพย์สินที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่ในขณะยื่นฟ้อง”

จากความหมายของมาตรา 16 วรรคแรก มีความหมายครอบคลุมในทุกเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะทรัพย์สิน เช่น ปัญหาในเรื่องกรรมสิทธิ์ การโอนกรรมสิทธิ์ การครอบครองปรปักษ์ หรือการสิ้นสุดแห่งทรัพย์สิน เป็นต้น เหล่านี้ เมื่อมีการขัดกันจะต้องใช้

⁹ สฤษดิ์ นินนาท , กฎหมายระหว่างประเทศเอกชน แผนกคดีบุคคล , (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน , 2551) . น.119-120.

กฎหมายแห่งทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่เป็นเกณฑ์ ซึ่งสามารถหลักเกณฑ์การขัดกันในลักษณะทรัพย์สินของ มาตรา 16 ,17 ดังนี้

(1) ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ให้ใช้กฎหมายแห่งถิ่นที่ทรัพย์สินนั้นตั้งอยู่บังคับ แต่มีข้อยกเว้นสำหรับสังหาริมทรัพย์ว่า หากมีการส่งออกนอกประเทศ ก็ให้ใช้กฎหมายสัญชาติของเจ้าของทรัพย์สินบังคับ นับแต่เริ่มส่งออกนอกประเทศ¹⁰

(2) เมื่อได้ฟ้องคดีเกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์แล้วระหว่างนั้นไม่ว่าทรัพย์สินจะเคลื่อนย้ายไปยังแห่งใด ก็ยังให้ใช้กฎหมายแห่งถิ่นที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ขณะยื่นฟ้อง¹¹

กรณีข้อยกเว้นตามข้อ (1) ที่เกี่ยวกับสังหาริมทรัพย์ระหว่างเคลื่อนย้าย พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายได้วางบทบัญญัติพิเศษไว้โดยเฉพาะสำหรับทรัพย์สินที่อยู่ระหว่างการเดินทางหรือขนส่ง ซึ่งมีการเคลื่อนย้ายหลักแหล่งจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหรือหลายประเทศ ในกรณีนี้ ถ้าจะให้ยึดหลักปกติทั่วไป โดยเอาสถานที่ตั้งแห่งทรัพย์สินตั้งอยู่เป็นเกณฑ์ในการบังคับ ย่อมจะก่อให้เกิดความสับสน เพราะในบางกรณีก็ไม่ทราบแน่ชัดว่าสังหาริมทรัพย์ได้โยกย้ายไปอยู่แห่งใด มาตรา 16 วรรคสอง จึงกำหนดให้ถือเอากฎหมายสัญชาติของเจ้าของทรัพย์สินเป็นเกณฑ์บังคับ ตั้งแต่สังหาริมทรัพย์เริ่มเคลื่อนย้ายจนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง จึงจะกลับไปใช้หลักเกณฑ์ปกติ

สำหรับ ข้อ (2) เป็นกรณีสังหาริมทรัพย์ที่มีการฟ้องคดีซึ่งมีการเคลื่อนไหวของจุดเกาะเกี่ยวจำเป็นต้องมีความชัดเจนว่าจะเอากฎหมายใดมาปรับแก้กรณี ขณะที่ฟ้องคดีหรือขณะที่ทรัพย์สินได้เคลื่อนย้ายไปแล้วหลังจากฟ้อง ในกรณีนี้ พระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย มาตรา 17 ได้แก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการตัดสินใจให้ถือเอากฎหมายแห่งถิ่นที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ ขณะที่ยื่นฟ้องเป็นตัวบังคับ กล่าวคือ เมื่อได้ยื่นฟ้องคดีแล้วสังหาริมทรัพย์จะถูกโยกย้ายถ่ายโอนไปที่อื่นอย่างไรก็ตาม ศาลก็ต้องใช้กฎหมายที่ตั้งแห่งทรัพย์สินขณะยื่นฟ้องไปจนกว่าคดีจะถึงที่สุด

ดังนั้น หากคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติมีปัญหาสิทธิในทรัพย์สินและต้องใช้หลักสัญชาติมาพิจารณาค้นไร้รัฐขาดสามารถอาศัยมาตรา 6 วรรคสี่ กำหนดว่า “สำหรับบุคคลไร้สัญชาติ ให้ใช้กฎหมายภูมิลำเนาของบุคคลนั้นบังคับ ถ้าภูมิลำเนาของบุคคลนั้นไม่ปรากฏให้ใช้กฎหมายของประเทศซึ่งบุคคลนั้นมีถิ่นที่อยู่บังคับ” จะเห็นได้ว่าคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติได้รับความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินตามกฎหมายเอกชน

¹⁰ มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย

¹¹ มาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย

3.3 สิทธิในทรัพย์สินภายใต้กฎหมายมหาชน

สิทธิตามกฎหมายมหาชนเป็นสิทธิของราษฎรที่มีต่อรัฐโดยภาครัฐจะต้องกำกับดูแล ส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิหรือประโยชน์ของเอกชน ดังนั้น สิทธิในการครอบครองหรือการเป็นเจ้าของของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของคนไร้รัฐและคนไร้สัญชาติจึงต้องพิจารณาเงื่อนไขของกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับสิทธิในการถือครองทรัพย์สินของคนต่างด้าว ซึ่งวัตถุประสงค์ที่สิทธิก็คือทรัพย์สินที่พิพาท โดยผู้ทรงสิทธิอาจเป็นเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐ ซึ่งในการพิจารณาสิทธิในทรัพย์สินหากมีนิติสัมพันธ์ตามกฎหมายมหาชนที่มีลักษณะระหว่างประเทศ โดยหลักกฎหมายระหว่างประเทศจะต้องเป็นไปตามกฎหมายมหาชนภายในของรัฐคู่กรณีในนิติสัมพันธ์ เว้นแต่จะมีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

3.3.1 สิทธิในทรัพย์สินของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ

การเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติในประเทศไทยมีข้อจำกัด เนื่องจากอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทย ได้แก่ ที่ดิน อาคาร และสำนักงานมีมูลค่าสูง และเกี่ยวข้องกับดินแดนอธิปไตย เนื่องจากที่ดินเป็นปัจจัยแห่งการผลิต ดังนั้น การกำหนดสิทธิในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หน่วยงานภาครัฐจึงมีข้อจำกัดสำหรับบุคคลที่ไม่มีเอกสารแสดงตนหรือเพื่อป้องกันไม่ให้นักต่างด้าวเข้ามาแย่งการครอบครองที่ดินกับประชาชนคนไทย และเมื่อคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติไม่มีเอกสารแสดงตนจึงไม่มีสิทธิในการทำธุรกรรมกับกรมที่ดินจึงไม่ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน และถึงแม้มีการครอบครองก็ใช้ยันกับผู้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นไม่ได้

สิทธิในทรัพย์สินตามกฎหมายมหาชนจึงสามารถสรุปความสัมพันธ์ได้ ดังนี้

1. กฎหมายมหาชนเป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือหน่วยงานของรัฐกับราษฎร โดยรัฐเป็นฝ่ายปกครองที่ต้องออกกฎหมายเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการกระทำการ หรืองดเว้นการกระทำการต่าง ๆ ของประชาชน โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้สังคมมีความสงบสุข
2. สิทธิตามกฎหมายมหาชนคือสิทธิของราษฎรที่มีต่อรัฐและอำนาจสาธารณะอื่น ๆ โดยกฎหมายรับรองและคุ้มครองการใช้สิทธิของประชาชน ซึ่งประชาชนมีทางเลือกกว่าจะใช้สิทธิหรือไม่ก็ได้ เช่น สิทธิในทรัพย์สิน ซึ่งเป็นสิทธิของบุคคลที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ
3. หน้าที่ตามกฎหมายมหาชนเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องปฏิบัติตามกฎหมายในฐานะที่เป็นคนไทย

3.3.2 สิทธิในทรัพย์สินตามกฎหมายมหาชนของไทย

กฎหมายไทยที่มีผลกำหนดสิทธิถือครองทรัพย์สิน ได้แก่ กฎหมายที่ดิน พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2521 , พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497

มาตรา 86 เป็นข้อบทหลักกระปุกให้สิทธิเฉพาะคนต่างด้าวที่ถือสัญชาติของประเทศที่ทำข้อตกลง (Agreement) กับประเทศไทยประเภทให้ประโยชน์ต่างตอบแทนกัน กำหนดให้พลเมืองของแต่ละฝ่ายสามารถถือครองที่ดินของอีกฝ่ายได้ กฎหมายฉบับนี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี 2535 เพื่อให้นิติบุคคลบางประเภทได้รับสิทธิทำนองเดียวกัน เช่น บริษัทห้างร้าน สมเกินกว่ากึ่งจำนวนของผู้เป็นหุ้นส่วน หรือบางกรณีจะกำหนดให้คนต่างด้าวลงทุนเป็นมูลค่าเกินกว่าร้อยละ 49 จึงจะมีสิทธิถือครองที่ดินสมาคม หรือมูลนิธิ ฯลฯ ที่จดทะเบียนในไทยหรือนิติบุคคลที่มีผู้ถือหุ้นหรือสมาชิกเป็นคนต่างด้าว

การที่คนต่างด้าวจะถือครองอสังหาริมทรัพย์ในรัฐใดรัฐหนึ่งซึ่งมิใช่เจ้าของสัญชาติของตน คนต่างด้าวนั้นไม่มีสิทธิที่จะทำได้โดยเสรี กฎหมายของรัฐเจ้าของดินแดนย่อมจะมีกฎหมายภายในกำหนดเงื่อนไขในการให้สิทธินั้นแก่คนต่างด้าว แต่คนสัญชาติไทยไม่ถูกจำกัดสิทธิในการถือครองอสังหาริมทรัพย์ มีแต่คนต่างด้าวเท่านั้นที่ถูกจำกัดสิทธิในการถือครองที่ดินในประเทศไทย แต่ก็มีข้อยกเว้น คือ

ประการแรก ภายใต้มาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 คนต่างด้าวที่ถือครอบครองและทำประโยชน์ในที่ดินอยู่โดยชอบด้วยกฎหมาย ก่อนวันที่พระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดินตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายที่ดิน นั้นคือ อาจถือครองที่ดินนั้นต่อไปได้

ประการที่สอง ภายใต้มาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน คนต่างด้าวอาจได้มาซึ่งที่ดินโดยอาศัยสนธิสัญญาที่บัญญัติให้คนต่างด้าวอาจมีกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทยได้ แต่ในปัจจุบันไม่มีสนธิสัญญาใดเลยที่ผูกพันประเทศไทยที่จะต้องรับรองให้คนต่างด้าวมีสิทธิถือครองที่ดินในประเทศไทย

ประการที่สาม ภายใต้มาตรา 86 และมาตรา 93 แห่งประมวลกฎหมายที่ดินคนต่างด้าวอาจได้มาซึ่งที่ดินโดยทางมรดกโดยธรรม ทั้งนี้ หากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอนุญาต

จะเห็นได้ว่า การถือครองที่ดินของคนต่างด้าวนั้นเป็นกรณีพิเศษเฉพาะที่ให้สิทธิแก่คนบางกลุ่ม มิใช่ว่าคนต่างด้าวที่เข้ามาในประเทศไทยจะซื้อขายที่ดินกันได้ทุกคน จำเป็นต้องมีกฎหมายพิเศษระบุถึงการให้สิทธิดังกล่าว การยอมให้คนต่างชาติมีสิทธิในที่ดินได้นั้น อาจมาจากผลประโยชน์สำคัญหรือความจำเป็นในด้านต่าง ๆ ของประเทศ หรืออาจมาจากเหตุผลทางด้านสัมพันธไมตรีหรือทางปฏิบัติระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม เมื่อบุคคลต่างชาติหรือนิติบุคคลต่างด้าวได้รับที่ดินไปแล้ว ก็ไม่ได้หมายความว่า จะมีสิทธิถือครองหรือมีกรรมสิทธิ์สมบูรณ์ทัดเทียมกับคนชาติหรือบุคคลสัญชาติไทยโดยทั่วไป การครอบครองที่ดินของคนต่างด้าวเป็นเรื่องชั่วคราวและเป็นกรณีที่ยังคงตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์อันเป็นเงื่อนไข และถูกควบคุมจากการโดยเข้มงวด หากคนต่างด้าวผู้ใดมิได้ใช้ที่ดินแปลงที่ได้รับอนุญาตให้ตรงตามวัตถุประสงค์ หรือล้มเลิกกิจการ หรือโอนไปให้ผู้อื่นดำเนินการแทน ก็จะมีมาตรการควบคุม บังคับ ให้ต้องจำหน่ายที่ดินที่เกี่ยวข้องออกไปภายในกำหนดระยะเวลา 1 ปี นับจากวันหยุดกิจการ

2. พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2521

ภายใต้มาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2521 คนต่างด้าวผู้ได้รับการส่งเสริมจะได้รับอนุญาตให้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพื่อประกอบกิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนตามจำนวนที่คณะกรรมการพิจารณาเห็นสมควร แม้ว่าจะเกินกำหนดที่จะพึงมีได้ตามประมวลกฎหมายที่ดิน จึงเป็นกฎหมายอีกฉบับที่ให้ประโยชน์เฉพาะผู้ที่นำเงินเข้ามาลงทุนในประเทศไทย มาตรา 27 ของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวระบุการให้สิทธิถือครองที่ดินแก่ผู้ที่ได้รับบัตรส่งเสริมการลงทุนที่ได้นำเงินมาลงทุนไม่ต่ำกว่า 40 ล้านบาท โดยให้มีที่ดินเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยไม่เกิน 1 ไร่

3. พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522

ภายใต้มาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 คนต่างด้าวผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาจได้รับอนุญาตให้ถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินนิคมอุตสาหกรรมเพื่อประกอบกิจการได้ตามจำนวนเนื้อที่ที่คณะกรรมการเห็นสมควรแม้ว่าจะเกินกำหนดที่จะพึงมีได้ตามประมวลกฎหมายที่ดิน

4. กฎหมายว่าด้วยอาคารชุด

การเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในห้องชุดมีการกำหนดหลักเกณฑ์การเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในห้องชุดตามพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 กำหนดให้คนต่างด้าวมีห้องชุดรวมกันได้ไม่เกินร้อยละ 49 ของเนื้อที่ห้องชุดทั้งหมดในอาคารเดียวกัน ที่พักดังกล่าวจะต้องตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพฯ เขตเทศบาล หรือเขตท้องถิ่นที่กำหนดโดยกฎกระทรวง นอกจากนี้ ได้มีการกำหนดมาตรการควบคุมบังคับ ให้มีการจำหน่ายอาคารชุดที่ผิดเงื่อนไข หรือยกเลิกสิทธิเมื่อคนต่างด้าวหมดคุณสมบัติ เช่น ถูกเนรเทศ ถูกเพิกถอนการอนุญาตให้มีถิ่นพำนัก หรือถูกเพิกถอนบัตรส่งเสริมการลงทุน โดยคนต่างด้าวจะถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุดในประเทศไทยได้ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 2 ประการ หากขาดหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่อาจที่จะถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุดได้ คือ

(1) ต้องเป็นคนต่างด้าวหรือนิติบุคคลซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นคนต่างด้าวตามมาตรา 19 แห่งพระราชบัญญัติอาคารชุด กรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(1.1) เป็นคนต่างด้าวซึ่งได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมืองโดยแสดงหลักฐานหนังสือเดินทางแสดงสัญชาติของคนต่างด้าวและใบสำคัญถิ่นที่อยู่ซึ่งออกให้โดยกองตรวจคนเข้าเมืองสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หรือสำหรับคนต่างด้าวที่มีใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าวซึ่งออกให้โดยสถานีตำรวจท้องที่ที่คนต่างด้าวมีภูมิลำเนาอยู่ก็สามารถใช้เป็นหลักฐานขอในการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในห้องชุดได้ โดยไม่ต้องนำหนังสือเดินทางมาแสดงอีก

(1.2) เป็นคนต่างด้าวซึ่งได้รับอนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรตามกฎหมายว่าด้วยว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุนโดยแสดงหลักฐานหนังสือเดินทางแสดงสัญชาติของคนต่างด้าวและหนังสือสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนที่รับรองว่าเป็นคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในประเทศไทยตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน

(1.3) เป็นนิติบุคคลซึ่งกฎหมายถือว่าเป็นคนต่างด้าวที่กำหนดไว้ในมาตรา 97 และมาตรา 98 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย โดยแสดงหลักฐานการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย เช่น บริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือห้างหุ้นส่วนสามัญที่จดทะเบียนแล้ว เป็นต้น

(1.4) เป็นนิติบุคคลซึ่งเป็นคนต่างด้าวตามพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. 2542 และได้รับบัตรส่งเสริมการลงทุนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการลงทุน

(1.5) คนต่างด้าวหรือนิติบุคคลที่กฎหมายถือว่าเป็นคนต่างด้าวซึ่งนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในราชอาณาจักร หรือถอนเงินจากบัญชีเงินบาทของบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ต่างประเทศ หรือถอนเงินจากบัญชีเงินฝากเงินตราต่างประเทศ

(2) การถือครองกรรมสิทธิ์ในห้องชุดของคนต่างด้าวและนิติบุคคลในข้อ (1) เมื่อรวมกันแล้วจะต้องไม่เกินอัตราร้อยละสี่สิบเก้าของเนื้อที่ห้องชุดทั้งหมดในอาคารนั้น ในขณะที่ขอจดทะเบียนอาคารชุด โดยมีข้อยกเว้น ดังนี้

(2.1) สำหรับอาคารชุดใดที่จะมีคนต่างด้าวและหรือนิติบุคคลที่ระบุไว้ในข้อ (1) ถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุดเกินกว่าอัตราร้อยละสี่สิบเก้า อาคารชุดนั้นจะต้องตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เขตเทศบาล หรือเขตเมืองพัทยา มีที่ดินที่ตั้งอาคารชุดรวมกับที่ดินที่มีไว้เพื่อใช้หรือเพื่อประโยชน์ร่วมกันสำหรับเจ้าของร่วมทั้งหมดไม่เกินห้าไร่ มีห้องชุดไม่น้อยกว่าสี่สิบห้องชุดได้จดทะเบียนเป็นอาคารชุดมาน้อยไม่น้อยกว่าหนึ่งปีก่อนวันที่จะขอให้คนต่างด้าวถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุดเกินร้อยละสี่สิบเก้า และอาคารชุดนั้นต้องไม่ตั้งอยู่ในบริเวณเขตปลอดภัยในราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยเขตปลอดภัยในราชการทหาร

(2.2) เมื่อครบกำหนดเวลาห้าปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัติอาคารชุด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ใช้บังคับ กฎหมายบัญญัติให้ยกเลิกความในข้อ (2.1) และให้คนต่างด้าวและนิติบุคคลที่ได้ห้องชุดตามข้อ ก. หรือคนต่างด้าวและนิติบุคคลที่ระบุไว้ในข้อ (1) ซึ่งรับโอนกรรมสิทธิ์ห้องชุดต่อเนื่องจากคนต่างด้าวหรือนิติบุคคลดังกล่าวถือกรรมสิทธิ์ในห้องชุดนั้นต่อไปได้ แม้ว่าจะเกินอัตราร้อยละสี่สิบเก้าของเนื้อที่ของห้องชุดทั้งหมดในอาคารชุดนั้น

กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ข้างต้น เป็นหลักการที่ใช้กับกรณีการถือครองกรรมสิทธิ์ในห้องชุด โดยพระราชบัญญัติอาคารชุด พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม อนุญาตให้คนต่างด้าวทั้งที่เป็นบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลถือครองกรรมสิทธิ์ในห้องชุดได้จำนวนหนึ่ง ทั้งนี้ คนต่างด้าวที่เข้าข่ายจะต้องมีคุณสมบัติประการใดประการหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ การเป็นคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักร หรือพวกที่ ได้รับบัตรการส่งเสริมการลงทุน หรือเป็นนิติบุคคลที่ได้จดทะเบียนตามกฎหมายไทย และกลุ่มสุดท้ายที่เข้าข่ายคือ คนต่างด้าวที่นำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในราชอาณาจักร หรือถอนเงินจากบัญชีเงินบาทของบุคคลที่มีถิ่นที่อยู่ต่างประเทศ หรือถอนเงินจากบัญชีเงินฝากเงินตราต่างประเทศ ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายอาคารชุดได้กำหนดให้คนต่างด้าวมีสิทธิในการถือครองกรรมสิทธิ์ในอาคารชุดโดยมีข้อยกเว้นและข้อจำกัด ซึ่งมีหลักการเดียวกับการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

สิทธิในการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินและห้องชุดของคนต่างด้าวที่ได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งให้เห็นว่า คนไทยมีสิทธิเหนือคนต่างด้าวในเรื่องดังกล่าวทุกประการ อย่างไรก็ตาม มีข้อที่น่าสังเกตอีกประการว่า บุคคลที่เสียสัญชาติไทยอันเป็นการเปลี่ยนแปลงสถานะบุคคลจากคนไทยเป็นคนต่างด้าว ย่อมมีผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลผู้นั้นในกรรมสิทธิ์ทั้งหมดที่กล่าวมา หากบุคคลผู้นั้นยังประสงค์จะได้ที่ดินหรืออาคารชุดในประเทศไทยอยู่อีก จะต้องทำตัวให้เข้ากับหลักเกณฑ์คนต่างด้าวที่มีสิทธิ กรณีเช่นนี้หมายรวมไปถึงนิติบุคคลที่สูญเสียสถานภาพของการเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทยด้วย

5. สิทธิในรถยนต์ของคนต่างด้าวในประเทศไทย

หลักเกณฑ์ในการกำหนดให้คนต่างด้าวในประเทศไทยมีสิทธิในการจดทะเบียนรถยนต์และสามารถทำใบขับขี่รถยนต์ได้มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

(1) การดำเนินการด้านทะเบียนรถตามพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 สามารถดำเนินการให้กับคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองได้ตามระเบียบกรมการขนส่งทางบกกว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับทะเบียนและภาษีตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ พ.ศ. 2531 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยให้ใช้หลักฐานประกอบคำขอดำเนินการด้านทะเบียนรถ ดังนี้

ก. หลักฐานแสดงตนที่ทางราชการออกให้ ได้แก่ ใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย ใบอนุญาตทำงาน เป็นต้น

ข. หลักฐานแสดงถิ่นที่อยู่ทางราชการออกให้ ได้แก่ ใบสำคัญถิ่นที่อยู่ (ท.ร.14) ทะเบียนบ้าน (ท.ร.13) ทะเบียนประวัติ ทะเบียนประวัติแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง สัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา (ท.ร.38/1)

(2) การขอจดทะเบียนรถของคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมายให้ถือปฏิบัติตามหนังสือ คค 0318.10/ว.10 ลงวันที่ 30 มกราคม 2544 ทั้งนี้ เป็นไปตามหนังสือกรมการขนส่งทางบก ที่ คค 0408/ว244 ลงวันที่ 13 ตุลาคม 2552 เรื่อง ดำเนินการด้านทะเบียนรถของคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ให้รับจดทะเบียนรถและออกใบอนุญาตให้แก่คนต่างด้าว

(3) การออกใบขับขี่รถให้คนต่างด้าวในประเทศไทย กรมการขนส่งทางบก กระทรวงคมนาคม ได้กำหนดแนวทางในการออกใบอนุญาตขับรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ ให้กับคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง (บุคคลไร้สัญชาติและชนกลุ่มน้อย) โดยอนุญาตให้บุคคลต่างด้าวจำนวน 14 กลุ่ม สามารถขอใบอนุญาตขับรถได้ ณ สำนักงานขนส่งจังหวัดตามที่ระบุไว้

ในใบรับรองถิ่นที่อยู่เท่านั้น ส่วนชาวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวที่พำนักอยู่ในประเทศไทย หากมีเอกสารแสดงตนและใบรับรองถิ่นที่อยู่ครบถ้วนตามกฎหมายกระทรวง สามารถขอใบอนุญาตขับรถยนต์ชั่วคราวได้ทุกสำนักงานขนส่งทั่วประเทศ

นายทะเบียนสามารถออกใบอนุญาตขับรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ให้กับบุคคลต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองจำนวน 14 กลุ่ม โดยมีรายชื่อกลุ่มบุคคลต่าง ๆ และหมายเลขบัตรประจำตัวคนต่างด้าว มีดังนี้

- (1) อดีตทหารจีนคณะชาติและจีนฮ่ออพยพ
(มีเลขบัตรประจำตัว 6-XXXX-51XXX-XX-X หรือ 6-XXXX-52XXX-XX-X)
- (2) อดีตโจรจีนคอมมิวนิสต์มลายา (ผู้ร่วมพัฒนาชาติ)
(มีเลขบัตรประจำตัว 6-XXXX-60XXX-XX-X)
- (3) ชาวเวียดนามอพยพ (เดิมเรียกคนญวนอพยพ)
(มีเลขบัตรประจำตัว 6-XXXX-57XXX-XX-X)
- (4) ไทยลื้อ
(มีเลขบัตรประจำตัว 6-XXXX-61XXX-XX-X)
- (5) ผู้อพยพเชื้อสายไทยจากจังหวัดเกาะกงกัมพูชา
(มีเลขบัตรประจำตัว 6-XXXX-63XXX-XX-X หรือ 6-XXXX-64XXX-XX-X)
- (6) ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่าเชื้อสายไทย
(มีเลขบัตรประจำตัว 6-XXXX-66XXX-XX-X)
- (7) จีนฮ่ออิสระ
(มีเลขบัตรประจำตัว 6-XXXX-53XXX-XX-X)
- (8) เนปาลอพยพ
(มีเลขบัตรประจำตัว 6-XXXX-59XXX-XX-X)
- (9) ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า
(มีเลขบัตรประจำตัว 6-XXXX-54XXX-XX-X)
- (10) ชาวเขาที่อพยพเข้ามาก่อนวันที่ 3 ตุลาคม 2528
(มีเลขบัตรประจำตัว 6-XXXX-50XXX-XX-X หรือ 6-XXXX-71XXX-XX-X)

(11) ผู้หลบหนีเข้าเมืองชาวลาวภูเขอพยพที่เคยอาศัยอยู่ในประเทศไทย

(มีเลขบัตรประจำตัว 6-XXXX-00XXX-XX-X)

(12) บุคคลบนพื้นที่สูงและชุมชนบนพื้นที่สูง

(มีเลขบัตรประจำตัว 6-XXXX-50XXX-XX-X หรือ

6-XXXX-71XXX-XX-X หรือ 6-XXXX-72XXX-XX-X)

(13) ม้งในที่พักสงฆ์ถ้ำกระบอก

(มีเลขบัตรประจำตัว 6-XXXX-68XXX-XX-X)

(14) ชาวมอแกน (ในพื้นที่ภัยพิบัติสึนามิ)

(มีเลขบัตรประจำตัว 0-XXXX-89XXX-XX-X)

ทั้งนี้ เป็นไปตามหนังสือกรมการขนส่งทางบก กระทรวงคมนาคม ได้มีหนังสือ คค 0408/ว.108 ลงวันที่ 22 มีนาคม 2553 เรื่อง การออกใบอนุญาตขับรถตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ให้กับคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง

คนต่างด้าวทั้ง 14 กลุ่ม ถือเป็นบุคคลที่ได้รับอนุญาตให้อาศัยอยู่ในประเทศไทยเฉพาะพื้นที่ที่กำหนดให้ หากบุคคลดังกล่าวจะขอใบอนุญาตขับรถจะต้องยื่นคำขอพร้อมหลักฐาน ได้แก่ บัตรประจำตัวคนต่างด้าว ใบรับรองถิ่นที่อยู่ ณ สำนักงานขนส่งที่ตนมีถิ่นที่อยู่ ปรากฏในเอกสารแสดงถิ่นที่อยู่ทางราชการออกให้ เนื่องจากกลุ่มคนต่างด้าวตามที่กล่าวข้างต้น เป็นบุคคลซึ่งถูกควบคุมจำกัดเฉพาะในเขตพื้นที่ ทำให้การใช้ใบอนุญาตขับรถใช้ได้เฉพาะในเขตควบคุมเท่านั้น หากจำเป็นจะต้องใช้ใบอนุญาตขับรถนอกเขตการควบคุม บุคคลต่างด้าว ผู้ นั้นจะต้องได้รับอนุญาตให้ออกนอกเขตการควบคุมจากผู้มีอำนาจอนุญาตด้วย

สำหรับบุคคลต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายกลุ่มอื่น ๆ ทางกรมยังไม่มียุทธศาสตร์ในการให้สถานะแก่กลุ่มบุคคลดังกล่าว เนื่องจากยังมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับผลกระทบด้านความมั่นคงของประเทศ จึงยังไม่สามารถออกใบอนุญาตขับรถให้ได้ในขณะนี้ และเมื่อคนต่างด้าวได้รับใบอนุญาตขับรถสามารถขับรถทั้งรถยนต์และรถจักรยานยนต์ได้เช่นเดียวกับคนไทย เพียงแต่ไม่สามารถนำไปรับจ้างได้ เนื่องจากอาชีพรับจ้างยังเป็นอาชีพสงวนของคนไทย แต่การที่แรงงานต่างด้าวที่ได้รับใบอนุญาตขับรถจะเปลี่ยนสถานภาพจากลูกจ้างธรรมดาเป็นลูกจ้างที่มีฝีมือ รวมถึงการยกสถานภาพตนเองจากเดิมที่เดินหรือปั่นจักรยานไปทำงานก็สามารถหาซื้อเครื่องมือสองเพื่อขับขีไปทำงานได้